

Fransız Karar Vericileri ve Kamuoyu Açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği

Mehmet Dalar¹

Özet: Bu çalışmada Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecine değinilerek genel olarak AB kamuoyunun Türkiye karşısındaki tutum ve yaklaşımları ele alınmıştır. Buradan hareketle Fransız kamuoyunun ve karar vericilerinin Türkiye'nin üyeliğine karşı tutumu, bunun nedenleri ve bunda etkili olan faktörler ile bu olumsuz tutumdan kaynaklanan sorunlara yönelik çözüm önerileri üzerinde durulmuş ve bu konular hakkında ayrı ayrı değerlendirilmeler yapılmıştır.

Anahtar terimler: Kamuoyu, Tutum, AB Üyeliği, Türkiye Karşıtlığı

1. Giriş

Fransa'nın etkisi, Türkiye'nin 200 yüz yılı aşkın batılılaşma tarihinde ekonomik sosyal ve kurumsal anlamda kendisini hissettirmiştir. Avrupa Birliği'nin (AB) çok önemli üye devletlerinden biri olan ve Avrupa medeniyetinin oluşmasında ve gelişmesinde azımsanmayacak rolü bulunan Fransa'nın Türkiye'ye karşı tutumu ister istemez diğer üye devletleri de etkilemektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini kayda değer oranda etkileyecek AB üyeliği, Türkiye'nin gündeminden düşmemiştir. AB üyeliği için şart koşulan Kopenhag kriterlerinin tümünü Türkiye'nin yerine getirmesi yetmeyecek, çalışmada da değinileceği gibi, Ankara aynı zamanda Avrupa halkının rızalarını da almak durumunda olacaktır. Tarihsel, kültürel ve ekonomik nedenlerin etkisiyle AB kamuoyu genel anlamda Türkiye'nin üyeliğine karşı olumsuz davranış sergilemektedir. Bu olumsuz yaklaşımda Fransız kamuoyunun önemli yeri ve etkisi bulunmaktadır. Avrupa medeniyetinin oluşmasında ve şekillenmesinde tartışmasız etkisi olan Fransa, Avrupa topluluklarının kurulmasında öncü etkisiyle aynı zamanda AB'nin karar alma mekanizmasında da önemli role sahiptir. Bu açıdan düşünüldüğünde Fransa'nın

¹ Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

yeni üye alımındaki tutumu ve yaklaşımının AB'nin diğer üyelerini ve kamuoylarını etkilememesi mümkün değildir. Türkiye ile tarihsel bağlara sahip olan bu ülkenin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı tutumunun olumsuz olmasını etkileyen nedenler ve faktörler üzerinde durulması gerekmektedir. Bunların açıklığa kavuşturulması için Türk ve Fransız toplumunun yakınlaşmasını ve birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlayacak araçlar ve yöntemleri tespit ederek bunlara işlevsellik kazandırmak hayati önem taşımaktadır. Çalışmada nedenleriyle birlikte analiz edilerek değerlendirilen olumsuz tutumların karar vericiler üzerinde ne kadar etkili olduğu ve karar vericilerin buna bağlı olarak oluşturdukları politikaların Türkiye ve AB ölçeğinde hangi oranda gelişme kaydettiği araştırılmıştır. Sergilediği tutum ve davranışlarla AB kamuoyunu da etkileyen Fransız kamuoyunun Türkiye lehine dönüştürülmesinin, Türk kamuoyu ve karar vericilerin katkılarıyla olacağı şüphesizdir. Türkiye'nin lehinde oluşacak kamuoyunun AB üyeliğini hızlandıracığı noktasından hareket eden bu çalışmanın amacı, Türk ve Fransız vatandaşlarını birbirine yaklaştıracak ve karşılıklı ön yargıları giderecek araçlar harekete geçirilerek hem sivil hem siyasi çabaların artırılmasıyla sonuç alınabileceğini göstermektir.

2. Türkiye'nin AB Adaylığı

Türkiye, 31.07.1959 tarihinde o günkü adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET'ye) katılma başvurusunda bulunmuş ve 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Antlaşması ile toplulukla ortaklık kurmuştur. Ankara Antlaşmasına ve gümrük birliği esasına dayalı ve geçiş dönemi ilişkileri düzenleyen Katma Protokol, 23.11.1970 tarihinde imzalanarak 01.01.1973'te yürürlüğe girmiştir. Ancak gerek Ankara Antlaşması gerekse Katma Protokol öngörüldüğü şekilde uygulanmamıştır. Türkiye 1970'li yıllarda içinde bulunduğu ekonomik krizler ve bazı siyasi tercihlerle Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmıştır. O tarihlerde yaygın olan kanaat, AET ile ilişkinin bir çeşit sömürü düzeni kurmakta olduğu, Türk pazarını Topluluk ürünlerine açmanın ülkenin sanayileşmesini ve kalkınmasını baltalayacağı, bu nedenle korumaya duvarlarının muhafaza edilmesi gerektiği yolundaydı.² Türkiye'nin Av-

² Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>, E.T (Erişim Tarihi): 30.11.2008.

rupa çıkışlı ithal mallara kademeli gümrük indirimiyle ilgili yükümlülüklerini yerine getirmemesinin bir başka nedeni de, 1973 petrol krizinin etkisiyle oluşan bütçe açıkları ile Avrupa'nın işçi alımlarını durdurması sonucunda ciddi ekonomik sorunlarla karşılaşmasıydı.³ Topluluk ile Türkiye'nin ortaklık ilişkisinin ve gümrük birliğinin temsil ettiği kalkınma modeli dışarıya açık ve bütünleşmeyi öngören bir model iken, 1970'li yılların tamamı boyunca bu modelin tam tersini sembolize eden ithalat ikamesine dayalı politikalar uygulanmıştır. Türkiye kendi yükümlülüklerini yerine getirmemeye ve Toplulukla ilişkilere soğuk bakmaya başlayınca, Topluluk da kendi yükümlülüklerini aksatmaya ve ortaklık ilişkisinin geliştirilmesi istikametinde çaba harcamaktan kaçınmaya başlamıştır. Başlangıçta sadece ekonomik olan sorunlar, 12 Eylül darbesi ve Yunanistan'ın Topluluğa tam üye olmasıyla siyasi boyutlar da kazanmıştır. Topluluk-Türkiye ilişkileri dondurulmuş ve mali işbirliğine son verilmiştir. Sadece Katma Protokolün ticari hükümleri işlemeye devam etmiştir.⁴

Topluluk-Türkiye ilişkileri 1986 yılında Ortaklık Konseyi'nin toplanmasıyla normalleşme yoluna girmeye başlamıştır.⁵ Diğer yandan, ortaklık rejiminden kaynaklanan sorunları çözüme kavuşturmak ve topluluğun mali kaynaklarından yeterince yararlanılmasını sağlamak amacıyla Türkiye, ortaklık mevzuatının öngördüğü aşamalı bütünleşmenin tamamlanmasını beklemeden 14 Nisan 1987 tarihinde topluluğa üye olmak için resmen başvurmuştur. Türkiye'nin tam üyelik başvurusuyla ilgili raporunu 18 Aralık 1989 tarihinde açıklayan Komisyon,⁶ Konsey'e şu tavsiyelerde bulunmuştur: Doğu Bloğunun dağılma süreci başlamış, Avrupa'nın tamamı değişim içinde ve yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi nedeniyle Topluluk büyük değişimler geçirirken yeni katılım müzakerelerine girilmemesi gerekir. Türkiye'deki siyasal ve ekonomik durumun üyelik müzakerelerinin başlatılması için elverişli olmadığını belirten komisyon,⁷ gümrük birliğinin tamamlanması, sanayi ve tekno-

³ Çınar Özen ve Hatice Yazgan, "Zor veya Zoraki Aday: Türkiye'nin Avrupa Birliğine Tam üyelik Süreci", *Türkiye-AB İlişkileri*, Ertan Efeğil ve M. Seyfettin Erol (der.), Ankara: Orion Yayınları, 2007, s. 238.

⁴ AB Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>, E.T: 30.11.2008.

⁵ Özen ve Yazgan, *Zor veya Zoraki Aday*, s. 239.

⁶ Hacı Can, "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Çabaları", *Türkiye-AB İlişkileri*, Ertan Efeğil ve M. Seyfettin Erol (der.), Ankara: Orion Yayınları, 2007, s. 284.

⁷ Reçber, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004, s. 275-276.

lojik işbirliğinin yoğunlaştırılması, mali işbirliğinin canlandırılması ve siyasi işbirliğinin oluşturulmasını tavsiye etmiştir.⁸ Türkiye, bunun üzerine, üyelik süreci açısından önemli bir adım oluşturacağı beklentisiyle, öncelikle Gümrük Birliği'ni tamamlamayı hedeflemiş ve bunun için gerekli çalışmalara hız vermiştir. Bu çerçevede, 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı uyarınca, 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği tamamlanmış ve Türkiye-AB Ortaklık İlişkisi'nin "Son Dönem"ine geçilmiştir. Gümrük Birliği'nin tamamlanması ile Türkiye-AB ilişkileri ayrı bir boyut kazanmıştır. Çünkü Gümrük Birliği, Türkiye'nin AB ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır.

10-13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da gerçekleştirilen Ekonomik ve Parasal Birlik ile Genişleme konularının değerlendirildiği AB Zirvesinde, Türkiye'nin adaylığı resmen teyit edilmemiş, ancak bir "strateji" önerilmiştir. Konseyin bu yaklaşımı üzerine Türkiye, üyelik başvurusunu geri çekmeyeceğini, Gümrük Birliği uygulamasını devam ettireceğini, ancak AB ile siyasi diyalogu askıya alacağını açıklamıştır. Ayrıca, Zirve sonuçlarının Türkiye'nin beklentilerini karşılamaması nedeniyle askıya alınan siyasi ilişkilerin, ancak AB'nin ayrımcı tutumunun sona ermesi ve üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi halinde normalleşeceği de ifade edilmiştir. 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsü teyit edilmiş ve Türkiye'nin AB'nin Yeni Genişleme Politikası çerçevesinde oluşturulan sisteme, diğer aday devletlerle eşit statüde katılacağı yönünde karar verilmiştir. Helsinki Zirvesi'ni takiben başlayan adaylık sürecinde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de İlerleme Raporları hazırlanmıştır. 1999 yılında açıklanan İlerleme Raporu'nda yer alan değerlendirmeler, ilk Katılım Ortaklığı Belgesi'nin de temelini oluşturmaktadır.

3. AB Kamuoyunun Türkiye'ye Yönelik Genel Değerlendirmesi

Türkiye'nin AB üyeliğine üye devletlerin bir iki istisna dışında açıkça karşı olmadıkları görünse de üyelik için Konsey'de oybirliği şartı arandığından üyeliğe karşı olmayan devletler, karşı olan devletleri ileri sürerek politika

⁸ Özen ve Yazgan, Zor veya Zoraki Aday, s. 243.

izleyebilirler. Genel olarak bakıldığında devletlerin karar vericilerini etkileyen AB kamuoyu çoğunlukla Türkiye'nin üyeliğini istememektedir. Batı dünyasının önemli bir kurumu olan AB, Türkiye'yi tam üye olarak içine almaya pek istekli olmasa da etki alanı dışına da kaymasını istememektedir. Çünkü laik ve demokratik çizgisini sahip bir Türkiye, İslam ve demokrasi arasındaki uyuşmazlığın giderilmesinde Müslüman ülkelere örnek olduğu için desteklenmesi gerektiği düşüncesi,⁹ AB'nin bu yöndeki politikasını etkilemektedir. AB standartlarına uygun olmayan yasal değişiklikler yapılarak AB'ye uygun demokratik bir sistemin oluşturulması AB üyeliğinin önündeki engellerin kaldırılması açısından önemlidir.

2001-2004 yılları arasında Kopenhag siyasi kriterlerini karşılamak amacıyla AB uyum paketleri olarak adlandırılan bir dizi anayasal ve yasal değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar sonucunda hükümet ve devlet başkanlarından oluşan AB Konseyi, 17 Aralık 2004 tarihinde şartlı da olsa 3 Ekim 2005 tarihinde katılım müzakerelerine başlanacağını kabul etti. 3 Ekim 2005 tarihinde Konsey tarafından benimsenen Müzakere Çerçeve Belgesi, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerinin tümünü karşılamasının yanı sıra sınır anlaşmazlıklarını Uluslararası Adalet Divanı'na götürme, Kıbrıs Rum tarafıyla ilişkileri normalleştirme ve Kıbrıs sorununu BM ve AB bağlamında çözme gibi yükümlülükleri öngörmektedir. Türkiye tüm yükümlülüklerini yerine getirirse bile AB'nin Türkiye'yi hazmetme kapasitesi dikkate alınacağından müzakereler açık uçlu olup tam üyeliği garanti etmemektedir.¹⁰

Müzakere Çerçeve Belgesinde AB'nin Türkiye'yi hazmetme kapasitesinden bahsedilmesi, Türkiye'nin AB kamuoyu açısından da benimsenmesi gerektiğinden kaynaklanmaktadır. Zira bu belgenin 8. maddesi, AB'nin Türkiye ile yoğun bir siyasi ve sivil toplum diyaloguna gireceğini belirtmektedir. Bu kapsamda sivil toplum diyalogunun amacı, özellikle Avrupa vatandaşlarının katılım sürecine desteğinin sağlanması ve halkları bir araya getirerek karşılıklı anlayışları geliştirmek olacaktır. AB anayasa taslağı hazırlanırken de özellikle AB üyesi devletlerdeki sivil toplum kuruluşlarının

⁹ Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 9. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 2007, s. 548-549.

¹⁰ Ercüment Tezcan, "Helsinki'den 3 Ekim'e Giden Süreç Üzerine Saptamalar", *Türkiye-AB İlişkileri*, Ertan Efeğil ve M. Seyfettin Erol (der.), Ankara: Orion, 2007, s. 319-321.

ilgili oldukları konularda görüşleri dikkate alınmıştır. Bazı üye devletlerdeki Türkiye'ye karşı olumsuz kamuoyu eğilimlerinin değiştirilmesi önemli olmaktadır. Bunu sağlamak için sadece Türkiye'nin çabaları yeterli değil, AB ülkeleri kamuoylarının Türkiye'nin tam üyeliği konusunda ikna edilmeleri gerekmektedir.¹¹ Resmi kurumlar belirtmese de birçok sosyal, politik ve ekonomik faktörün yanında “din faktörü” de tam üyeliğin gerçekleşmesinde önemli engellerden biri olarak görülmektedir. Demokratik yöntemlerle işbaşına gelen üye devlet hükümetleri, kamuoylarının taleplerinin aksine karar alamadıkları için din faktörü gizli bir engel olarak kullanılmaktadır.

AB'nin dayandığı demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleleriyle çelişse de bu tutumun etkisi, kamuoyu anketlerine yansımaktadır. Bu çerçevede 2008 yılında Fransız kamuoyu araştırma şirketi Ifop (*Institut Français d'Opinion Publique*) tarafından gerçekleştirilen ankete göre Avrupalıların çoğunluğu Türkiye'nin üyeliğine karşıdır. IFOP anketinin sonuçlarına göre, Hollanda, Belçika, Almanya ve Fransa'da halkın %67'si, İspanya, İtalya ve İngiltere'de de halkın %50'den fazlası Türkiye'nin üyeliğine karşıdır. Son dört yılda, AB ülkelerinde Türkiye'nin üyeliğine yönelik olumsuz görüşlerin oranı ülkelere göre %12 ile %29 arasında artmıştır. Yedi Avrupa ülkesinde gerçekleştirilen kamuoyu yoklamalarında ise Türkiye'nin üyeliğine en olumsuz yaklaşan ülke %80 ile Fransa olmuştur. İspanya ise Türkiye'nin üyeliği konusunda oldukça bölünmüş durumdadır. İspanyolların %49'u Türkiye'nin üyeliğini desteklerken, %51 karşı olduğunu ifade ediyor. Fakat İspanya'da da son dört sene içinde Türkiye'nin üyeliğine verilen destekte net bir gerileme dikkat çekiyor. 2004 yılında yapılan kamuoyu araştırmasında Türkiye'nin üyeliğini destekleyen İspanyolların oranı %78'e ulaşmaktaydı.¹²

Yukarıdaki kamuoyu anketinde görülen olumsuz tutumların değiştirilmesini sağlamak AB vatandaşlarının Türk vatandaşlarını tanımalarına ve buna bağlı olarak olumsuz Türk imajını ortadan kaldıracak çabalara bağlıdır. AB kamuoyunun Türkiye'ye yaklaşımını etkilemek ve AB'nin Türkiye'yi haz-

¹¹ Kamuran Reçber, *Tam Üyelik Müzakere Çerçeve Belgesi'nin Analizi*, İstanbul: Alfa Akademi Aktüel Yayınları, 2006, s. 39.

¹² Euroactiv, Fransızların Yüzde 80'i Türkiye'nin AB Üyeliğine Karşı, 10.09.2008, <http://www.euractiv.com.tr>, E.T: 01.12.2008.

mını kolaylaştırmak için sivil toplum diyalogunun önemi büyüktür. Diğer aday devletlerden istenmeyen bazı yükümlülüklerin Türkiye’den istenmesi ve bunların ötesinde AB’nin hazmetme kapasitesinin gerekli olduğunun açıklanması hem tarihsel nedenlere hem de kültürel nedenlere dayanmaktadır.

Avrupa’nın geçirdiği kültürel dönüşüm dikkate alındığında, benimsediği laik düşünce sisteminin, küreselleşmeyi önleyen engelleri aşmış olması gerekirdi. Fakat günümüzde Huntington gibi yazarlar din ve medeniyet farkını ana ayırım olarak sayıyor ve Hıristiyanlıktan beslendiği iddia ettikleri Batı medeniyeti ile İslam medeniyetinin birbiriyle bütünleşemeyeceğini ileri sürüyorlar. AB kendi içinde yaşadığı çok kültürlülüğü dilde büyük ölçüde, diğer kültür unsurlarında ise daha hafif olarak yaşamaya devam ediyor. AB genişleme sürecinin her aşamasında yeni katılan devletlerden kaynaklanan sorunlarla çok kültürlülük zaafı artıyor. Çünkü AB’deki egemen düşünce çok kültürlülüğü yaşamak değil, ortak değerleri ve unsurları artırarak güçlendirecek bir bütünleşmeye ulaşmayı hedeflemektir. Türkiye’nin üye adaylığı bu açıdan da sorunludur.¹³

Siyasal, sosyo-ekonomik ve sınıfsal söylemin yerini alan kültürcü ve dinsel söylemin egemenliğinde bulunan bazı AB ülkelerinde özellikle Müslüman karşıtı bir korku siyasetinin muhafazakâr iktidarlar tarafından üretildiği görülmektedir. Fransa’da Sarkozy’nin ve Almanya’da Merkel’in kendi seçim kampanyalarında Türkiye aleyhtarlığı yapmaları bu açıdan şaşırtıcı değildir. Öte yandan son beş yıldır net göçün aslında sıfır olduğu, yani ülkeye girenler ile ülkeden çıkanların sayılarının eşit olduğu Avrupa ülkelerinde göçün gerçek bir problem olmadığı, aslında daha çok siyasallaştırılan ve yapay olarak üretilen bir ‘sorun’ olduğu açıkça görülmektedir. Göçmenleri ve Müslümanları entegre olmamakla suçlayan bu tür anlayışların yine medeniyetler çatışması bağlamında dinsel ve kültürel farklılıkların bir arada var olamayacakları yönünde bir kamuoyu üretme eğiliminde oldukları görülmektedir. Öte yandan neo-liberalizmin kısılacında bulunan AB ülkelerinin sosyal Avrupa’nın inşası sürecinde yetersiz kalmaları ve işsizlik, yoksulluk, dışlanma gibi yapısal sorunların üstesinden gelemeyen iktidarların, İslam ve göç unsurlarını ‘günah geçisi’ veya ‘içerdeki düşmanlar’ olarak göstermeleri sorunları geçici

¹³ Suat İlhan, *Avrupa Birliğine Neden Hayır*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2001, s. 76-77.

olarak çözmeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu tür politikaların sürdürülmesi kültürcü, milliyetçi ve dinsel düzlemde AB kamuoyunda Türkiye'ye verilen desteğin azalmasını da beraberinde getirecektir.¹⁴

Avrupa'da özellikle Hıristiyan ve muhafazakâr kesimler, Türkiye'nin coğrafi konumu, tarihi, dinsel kimliği ve dünya görüşüyle Avrupa'ya ait olmadığını, Osmanlı devletinin 450 yıl Avrupa'ya karşı aralıksız savaş yürüttüğünü, Viyana kapılarına kadar dayandığını, dolayısıyla Türkiye'nin AB'ye alınması durumunda Avrupa'nın bütünleşme projesine ölümcül darbe indirileceğini ileri sürmektedirler.¹⁵ Bu önyargılı görüşe Avrupa'da tepki gösterenler de vardır. Gerçekten gerek Almanya gerekse Fransa'da yayımlanan bazı gazeteler muhafazakârların bu tutumunu eleştiriyorlar. Örneğin Almanya'da yayımlanan *Süddeutsche Zeitung*, "kim CDU (Hıristiyan Birlik Partisi) Genel Başkanı Angela Merkel gibi kültürel ve tarihsel nedenlerden dolayı Türkiye'yi Avrupa'dan dışlamak istiyorsa Almanya'da yaşayan Türklerin topluma uyum sağlamalarını da engellemiş olmuş olur. Almanya'da yaşayan Türklerin topluma entegre edilmeleri, Türkiye'nin Avrupa'ya entegre edilmesi, yabancı bir şeye ortak olmaktır, onu ciddiye almaktır. Dışlamak iyi değildir. Doğal olarak bu durum içinde risk ve şansları da barındırır. Federal parlamentonun Türkiye ile müzakereleri başlatması yolunda aldığı karar, hem rizikoları aza indirmekte hem de şansları kullanma yolunu göstermektedir" ifadeleriyle Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı çıkan Hıristiyan Birlik partilerini eleştirmektedir.¹⁶ Aynı şekilde Belçika'da yayımlanan *Der Standaard*, Türkiye üyeliğine karşı çıkmak için inandırıcı argümanların bulunmadığı şeklinde görüşünü açıklayarak müzakerelerin başlatılması kararını şöyle değerlendiriyor: "AB'nin daha da büyümesi veya hareketsiz hale gelmesi söz konusu değil. Zaten bu duruma birliğin üye sayısının 15'ten 25'ye çıkartılması ve gelecekte Romanya ve Bulgaristan'ın da üyeliğe alınmasıyla birlikte karar verilmiş bulunuyor. Türkiye ile başlatılacak üyelik müzakereleri başarılı ve tam olarak bir sonuca götürmelidir.

¹⁴ Ayhan Kaya, "AB Ülkelerinin Kamuoylarında Türkiye Algıları", s. 6-7.

http://eu.bilgi.edu.tr/docs/ab_ulkelerinin_kamuoylarında_türkiye_algıları.doc, E.T: 11.12.2008.

¹⁵ İ. S. Canbolat, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 4. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006, s. 328.

¹⁶ AB Haber, Türkiye Dünya Basınında, <http://www.abhaber.com/yazdir.php?id=2513>, E.T: 10.12.2008.

Bu hem AB ve hem de Türkiye için İslam geleneği ve modern demokrasilerin birlikte yürüyebileceğini gösterme ve ispat etme açısından çok önemlidir.”¹⁷ Dil, tarih, kültür ve dinden kaynaklanan dışlayıcılığın aşılaraq hiçbir ülkeye ve bölgeye ait olmayan değerler etrafında birleşmenin mümkün olduğunu ileri süren Almanya’nın İstanbul’daki Şark Enstitüsü’nün eski yöneticisi Günter Seufert, Türkiye’de siyasal İslam’ın Mısır ve İran’dakinden farklı olarak yasal yollarla parlamentoya girdiğini, şiddet, terör ve yeraltı faaliyeti gibi geleneğinin olmadığını belirterek, Osmanlı devletinin en kalabalık Hıristiyan nüfusuyla birlikte 700 yıl yaşadığını¹⁸ ileri sürmekte, Türkiye’nin AB’ye üye olması halinde Avrupa’nın değerlerine yabancı olmayacağını ve kolay entegrasyon sağlayacağını hatırlatmaktadır.

Bununla birlikte bu görüşler Avrupa kamuoyunda Türkiye’ye karşı oluşan tutum ve eğilime karşı marjinal kalmaktadır. Bu da Türk halkının AB konusundaki tutumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim Türkiye’de bir araştırma kurumu tarafından yürütülen Türk halkının AB algılamasıyla ilgili bir anket çalışması, AB yetkilileri ve AB ülkeleri tarafından 2004 yılından bu yana Türkiye ile ilgili olarak yapılan açıklamalar nedeniyle Türk kamuoyunun AB’ye olan inancını giderek yitirdiği sonucunu çıkarmaktadır. Buna göre 17 Aralık 2004’ten 2006’ya kadar Türk kamuoyunun AB’ye olan desteğinin %75’ten %50’ye düşmüştür. İki yıllık sürede meydana gelen bu %25’lik erime ile Türk halkı AB’ye önemli mesaj vermektedir. Bu erimenin başlıca sebebi olarak, müzakere sürecinden ekonomik beklentilerin karşılanmaması ile AB’nin Kıbrıs konusundaki tutumu¹⁹ gösterilmekle birlikte AB’de olduğu gibi Türk kamuoyunda da çeşitli nedenlerle AB üyeliği istemeyenler bulunmaktadır. Milliyetçi sol, ulusalcı, muhafazakâr ve korumacı kesimler ile siyasal, ekonomik ve bürokratik alanlarda güçlü olup mevcut konumlarını AB sisteminde korumayacaklarını düşünenler Türkiye’nin AB’ye girmesine karşı çıkmaktadırlar.²⁰ Gerek AB’de gerekse Türkiye’de üyeliğe karşı oluşan eğilim ve tutumların giderilmesi, hem siyasal elitlerin tek taraflılık ve önyargıla-

¹⁷ AB Haber, Türkiye Dünya Basınında,

¹⁸ Canbolat, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s. 329.

¹⁹ Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Avrupa Birliği Algılama Anketi, 06 Kasım 2006, s. 3. (<http://www.usakgundem.com/pdfs/USAK-AB-ALGILAMA-ANKETI-3.pdf>), E.T: 10.12.2008.

²⁰ Canbolat, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, s. 326.

rı giderme yönündeki gayretlerine hem de sivil toplum kuruluşları arasında oluşturulacak diyalog ve karşılıklı anlayışa bağlı olacaktır.

Türkiye ile AB ilişkilerini ilgilendiren diğer sorun da göç olgusudur. Avrupa kimliğinin oluşturulmasına ve Avrupa'nın bütünleşmesine katkı sağlaması amacıyla, AB vatandaşlarının serbest dolaşım ilkesi benimsenmiştir. Ancak bu ilkenin uygulanması, göç sorunundan dolayı Avrupalılaştırma adına homojen bir yapı isteyen AB'de bir güvensizliği de beraberinde getirmiştir.²¹ Göçten kaynaklanan sorunları çözemeyen AB, Avrupa'da homojenleştirmeyi sağlamada ve istihdam piyasasını kontrol etmede sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle AB, ortaklık mevzuatına aykırı olduğu halde Türkiye'nin artan nüfusunun Avrupa'ya göç etmesi engellemeye çalışmaktadır.

Türkiye'nin AB üyeliğinden yana olanlar, Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda İslam ile Batı değerleri arasında köprü kuracağını, eğitilmiş genç nüfusunun AB istihdamına katkı sağlayacağını, iyi işleyen ekonomisinin AB'ye yük olmayacağını aksine olumlu katkı yapacağını, Asya'dan Avrupa'ya güvenli enerji güzergâhı olacağını ve güçlü ordusuyla hem AB'nin savunmasına katkı sağlayacağını belirtmektedirler. Aynı çevreler, Türkiye'nin AB'ye üye yapılmaması durumunda radikal İslamcı bir çizgiye kayabileceğine ve sürdürülen demokratikleşme çabalarının da sonuçsuz kalabileceğine dikkat çekmektedirler.²² Ancak, Türkiye karşıtı kesimlerin kamuoyuna yönelik etkili propagandaları nedeniyle, bu gerekçeler kamuoyuna yeterince yansıtılamamaktadır. Bunun için gerek Türkiye gerekse Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarının yoğun ve etkili bir şekilde lobi çalışmaları yürütmeleri gerekmektedir.

4. Türkiye'nin AB üyeliğine Fransız Kamuoyunun Yaklaşımı ve Karar Vericiler Üzerinde Etkisi

Her ülkede olduğu gibi Fransa'da da kamuoyu, siyasal otoriteleri önemli ölçüde etkilemektedir. Karar vericiler, gerek iç gerekse dış politika karar süreçlerinde kamuoyunun görüşlerini göz ardı edemezler. Fransa'da Cum-

²¹ Pınar Bilgin, "Türkiye-AB İlişkilerinde Güvenlik Kültürünün Rolü", *Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye*, Cem Karadeli (der.), Ankara: Ayrıç Yayınları, 2003, s. 207.

²² Ertan Efeğil, "17 Aralık Kararına İlişkin Sürecin Analizi", *Türkiye-AB İlişkileri*, Ertan Efeğil ve M. Seyfettin Erol (der.), Ankara: Orion Yayınları, 2007, s. 199 ve 215.

hurbaşkanlığı seçimleri öncesinde 2007 yılında Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi tarafından gerçekleştirilen Fransız kamuoyu araştırması raporu, Fransızların Türkiye'nin AB üyeliği konusunda tutum ve yaklaşımlarını ortaya koyan önemli bir belgedir.²³ Bu belge, Fransa'daki hem sağ hem de sol kesimden çeşitli sosyal ve siyasal grupların Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tutumlarını incelemektedir. Türkiye'nin üyeliğine karşı bir pozisyon alan Fransız sağı karşısında, Fransız solu daha olumlu bir tutum sergilemekle beraber henüz bir taahhütte bulunmuyor. Fransız solundaki çoğu liderin Türkiye'deki reform zorluklarının altını çizerek siyasi seçeneklerini açık bırakmaları, gelecekte karşılaşılabilecek herhangi bir duruma hızla uyum sağlayabilmelerini mümkün kılıyor. Raporda hem Türk-Fransız ilişkilerini hem Türkiye'nin AB üyeliği müzakere sürecini olumsuz etkileyecek faktörler şöyle sıralanmıştır: Türkiye'de milliyetçi eğilimlerin artması, Fransa'da yabancı düşmanlığı eğiliminin güç kazanması ve Orta Doğu'daki durumda ciddi bir değişikliklerin olması.

Adı geçen rapor, Fransız basınının Türkiye yanlısı eğilimde olduğunu belirtiyor. Türkiye'yle ilgili düzenli yazı yazan ciddi ve kaliteli Fransız gazetelerinin muhabir ve yazarlarının konu hakkında bilgi sahibi olmaları ve Türkiye'yi iyi tanımaları nedeniyle Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olumsuz tavır sergilemediklerini belirtiyor. Türkiye karşıtı gruplar çoğunlukla muhabirler, köşe yazarları ve uluslararası politikayla ilgilenen ve kendini ülkenin iç siyasi durumuna daha yakın tanımlayan gazetecilerden oluşuyor. Görsel-işitsel medya son üç yıldır Türkiye'ye özellikle haber programlarında daha geniş yer vermektedir. Bu programlarda, İstanbul veya Ankara dışında Türkiye'nin gelişmiş batı bölgeleriyle ilgili görüntülere yer verilirken, ekonomik ve sosyal açıdan daha geri kalmış doğu ve güneydoğu bölgeleriyle ilgili bilgi ve görüntülere de yer verilmektedir. Türkiye'nin farklı bölgelerini gündemine alan bu programlar, bir yanıyla gelişmiş ve bir yanıyla gelişmekte olan ülke algılaması arasında denge kurmaya çalışmaktadır.

²³ Bkz. EDAM (Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi), “Seçimler Öncesinde Fransız Kamuoyunda Türkiye”, Nisan 2007, http://www.edam.org.tr/images/PDF/yayinlar/Reports/Fransa%20rapor_TR_ozet.pdf, E.T: 08.12.2008; EDAM Report, “The Franco-Turkish Relationship in Turmoil”, January 2007, s. VII. http://www.edam.org.tr/images/PDF/yayinlar/Reports/EDAM_Franco-Turkish_Report_2007.pdf, E.T: 08.12.2008.

Medyada göze çarpan bir diğer konu ise, Ermeni sorununa diğer konulara nazaran çok daha fazla yer verilmesidir. Ermeni sorunuyla Yahudi soykırımını arasında paralellikler kurulması, bu konuya özel ilgi gösterildiğinin göstergelerinden biridir. Bu konuyla ilgili görüntü ve yorumların yanı sıra ülke meclisinde yapılan tartışmalar Türkiye imajını sarsmaktadır.²⁴

Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu bakanların başında 16 Mayıs 2007 tarihine kadar görevde kalan Cumhurbaşkanı Jacques Chirac bulunmaktadır. Chirac, hem kendi partisi UMP (Halk Hareketi İçin Birlik Partisi) hem de Fransız kamuoyunun ezici çoğunluğuyla ters düşme pahasına Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemiştir. Türkiye'nin AB'ye alınmasını önemli bir siyasi tercih olarak değerlendiriyor ve bunun Batı ve İslam arasında bir "medeniyetler şoku" yaşanması tehdidini bertaraf edeceğine inanıyor. Fransa Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü (IFRI) araştırmacısı Philippe Moreau Defarges, "Büyük bir jeopolitik niyet taşıyan Chirac, Türkiye'nin üyeliğiyle birlikte AB'nin Yakındoğu'da kendini hissettirmeye başlayacağı anı görüyor" sözleriyle Chirac'ın yaklaşımını yorumluyor. 11 Eylül sonrası oluşan ortamda Avrupa toplumları, bünyelerindeki nüfusu büyük rakamlara ulaşmış Müslümanların uyum sorunuyla birdenbire yüzleşirlerken Chirac, İslam dininin Avrupa demokrasisi ile uzlaşabileceğini kanıtlamanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyor. Üstelik Fransız usulü laikliği benimseyen Türkiye, bu konuda bir fırsat tanıyor. Berlin'de yapılan Fransa-Almanya Zirvesi sırasında "Güçlü, sağlam ve sınırlarından emin bir Avrupa'ya sahip olmak hepimizin çıkarınıdır" diyen Cumhurbaşkanı Chirac, "Ankara'nın üyeliğinin en büyük arzusu olduğunu" açıklamakta tereddüt etmemiştir. Ona göre, bu üyelik hem Türkiye ve AB'nin hem de dünyadaki ve bölgemizdeki barışın, güvenliğin ve demokrasinin çıkarınıdır. AB'ye üyelik müzakerelerinin Türk siyasi sisteminin demokratikleştirmesine ve istikrarına katkıda bulunacağını düşünen diplomatik sınıfın büyük bir kesimi tarafından Chirac'ın bu yaklaşımı destekleniyor.²⁵ Bununla birlikte, Chirac'ın par-

²⁴ EDAM, Raporun Türkçe Özeti, s. 4.

²⁵ AB Haber, "Le Figaro:'Partisi ve Kamuoyunun ezici bir kesiminin muhalefetine rağmen Chirac'ın Türk taraftarlığı", 14.12.2004, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=2364> (Le Figaro Gazetesi'den-Laure Mandeville'den aktarılmıştır.) E.T: 24.11.2008.

tisinden olan Fransız parlamenter Robert Pandraud Türkiye'yi hiçbir zaman AB'ye ait olmayacağını belirttiği Fas'la aynı kefeye koymuştur. Pandraud, din ve kültürel farklılığın AB üyeliğini engelleyen önemli faktör olduğunu belirterek Türkiye için üç engel saymıştır: Türkiye'nin Avrupa'dan farklı bir kültür ve dine sahip olması, Yunanistan ile sürekli sorunları olması ve Yakındoğu'ya yönelmesi. Ayrıca iç politikadaki belirsizliklerin de Türkiye'nin AB üyesi olmasında önemli teşkil ettiğini ifade etmiştir.²⁶

Fransız kamuoyu, Türkiye karşıtı önyargılı ifade ve yorumların da etkisiyle, Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasına karşıdır. İktidar ve muhalefet partilerinin Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkararak kamuoyunu etkilemesi, Chirac'ın Türkiye üyeliğine sıcak bakmasının işlevsel hale getirilmesini engellemektedir. Avrupa Demokratlar Partisi Kongresi çerçevesinde Brüksel'de basın toplantısı düzenleyen UDF (Fransa Demokrasi Birliği Partisi) Başkanı François Bayrou, AB'nin bir değerler birliği olduğunu, her ne kadar bir Hıristiyan kulübü olmasa da kültürel açıdan Hıristiyanlığın birleştirici bir faktör olduğunu ve Türkiye'nin AB'nin ortak değerler birliğine sahip olmadığını açıkça belirtmiştir. Bayrou, AB toprağı Kıbrıs'taki işgale devam eden, oradaki meşru hükümeti tanımayan, Ermeni soykırımındaki sorumluluğunu kabul etmeyen ve kadınlara yönelik şiddete devam eden Türkiye'nin AB'ye giremeyeceğini ve Chirac'ın, "Türklerin de Avrupalıların da Bizans'ın çocukları olduğu" yönündeki açıklamasına katılmadığını, Türklerin İstanbul'u alıp Bizans'ı bitirdiğini ileri sürmüştür. Konunun din farklılığı meselesi olmadığını, Müslüman fakat AB'nin kültür şemsiyesi içinde bir ülke olan Bosna-Hersek'in AB'ye girmesini savunduğunu, Türkiye ile bir imtiyazlı ortaklık kurulması gerektiğini savunmuştur. Gazetecilerin soruları karşısında, Rusya ve Ukrayna'nın kültürel ve coğrafi açıdan Türkiye'den daha Avrupalı olduğunu, Türkiye'nin hiç bir zaman AB'ye üye olamayacağını ve AB'nin Ortadoğu ile komşu olmasına karşı olduğunu kaydetmiştir.²⁷ Bu düşüncesini Fransa'da etkili kılmak için Ulusal Meclis Genel Kurulu'nda Türkiye'nin AB'ye tam üye olmaması konusunda oyla-

²⁶ Karluk, a. g. e. , s. 551.

²⁷ AB Haber, "Özel-UDF Başkanı Bayrou AB Haber'e konuştu: "Türkiye AB'ye asla üye olamaz", Aktaran İlker Aslan, 09.12.2004, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=2237>, E.T:11.12.2008.; Efeğil, a. g. e., s. 203.

maya gidilmesi için Meclis Başkanlık Divanı'na başvurmuştur. 17 Aralık 2004 öncesinde, Bayrou tarafından hazırlanan Türkiye'yle AB arasında imtiyazlı ortaklık isteyen karar taslağı, Ulusal Meclis Dış ilişkiler Komisyonu tarafından 6'ya karşı 15 oyla reddedilmiştir. Sosyalist Parti'nin taslak lehine oy vermesi ise dikkati çeken konulardan biri olmuştur. Bayrou ve bir arkadaşının sunduğu taslak, Kuzey Kıbrıs'a AB bütçesinden yapılacak parasal yardımın Fransa'nın payına düşen bölümünü gerekçe göstererek imtiyazlı ortaklık seçeneğini tartışmaya açmayı hedefliyordu. Meclis Dış ilişkiler Komisyonu'nda reddedilmesine rağmen UDF, Meclis tüzüğüne kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak taslağı Genel Kurul'a sunmak üzere yeniden başvuruda bulundu,²⁸ ancak sonuç alamadı.

Türkiye'nin üyeliğine şiddetle karşı çıkan Fransız Demokrasisi için Birlik Partisi Genel Başkan Yardımcısı Jean-Louis Bourglanges ise, Soğuk Savaş döneminden sonra iki sorunun ortaya çıktığını belirtmektedir. Biri, AB sonu olmayan bir genişlemenin mahkumu olma ile sınırları ve kimliği belirsiz bir uluslararası örgüte dönüşme riskiyle karşı karşıya olmasıdır. Diğeri de kültürel mirasının Yunan ve Roma medeniyetinden kaynaklanan AB'ye Türkiye'nin kabul edilmesi durumunda AB'nin bu özelliğinden uzaklaşabileceği sorunudur. Türkiye'nin üyeliği reddedilmezse Avrupa hem kültürel erozyona uğrayacak hem de AB'nin sınırları Ortadoğu, Kafkasya ve Kuzey Afrika ülkelerine kadar uzamış olacaktır. İslam ve demokrasinin bir arada olamayacağını ileri süren Bourglanges, Türkiye'nin AB'ye uyum kapsamındaki reformlarını belirsiz bulmakta ve Türkiye'nin AB'ye katılımıyla medeniyetler çatışmasına yol açabileceğini belirtmektedir.²⁹

Bu arada UMP ve yandaşı partiler, Ulusal Meclis ve Senato'da Türkiye'nin AB'ye katılması durumunda Fransa'nın AB içindeki çıkarlarını olumsuz etkileyeceğini ifade ederek bunun engellenmesi için baskı yapmışlar bunun üzerine Chirac, Türkiye'yle katılım müzakereleri sürecinde birçok önlemin alınacağını ileri sürerek Türkiye yanlısı eğilimini azaltmak durumunda kalmıştır. Bu bağlamda Chirac, kendisini sorgulayanları teskin

²⁸ AB Haber, "Bayrou, pes etmiyor", <http://www.abhaber.com/haber.php?id=1623>, E.T:11.12.2008.

²⁹ Efeğil, a. g. e., s. 204.

etmek için Türkiye konusunda üyelik müzakerelerinin bitiminde referandumda gidilmesi zaruretini Anayasaya kaydetme vaadinde bulunmuş ve “her durumda karar Fransızlara ait olacaktır. Zira referandum kanalıyla kararı verecek olanlar onlardır” şeklinde açıklamalar yapmıştır. Chirac, hem Türkiye dosyasını tehdit eden siyasi krizi dağıtma hem de Fransızların Avrupa Anayasasını referandumda reddetmelerinin önüne geçmek amacıyla böyle bir açıklamada bulunmak durumunda kalmıştır. Chirac, Alman Başbakanı Gerhard Schröder’in aksine, müzakerelerin başarısızlığa uğraması halinde, Türkiye ve AB arasında “güçlü bir bağ” kurmayı hedefleyen, üye olmak ve olmamak arasındaki bir “üçüncü yol” olasılığını dışlamamaktadır. Dışişleri Bakanı Michel Barnier, açılacak müzakerelerin sonucu yazılı olmadığını ve sürecin sonucunun önceden garanti edilemeyeceğini³⁰ açıklamıştır.

Fransızların Türkiye konusundaki olumsuz tutumlarının derinleşmesinde ve Türkiye aleyhine kamuoyunu yanlış yönlendirmede önemli rol oynayan siyasi partiler ve çıkar grupları, AB politikalarına ve AB’nin Türkiye’yi de içine alarak genişlemesine dikkat çekmekte ve Fransızların çıkarlarının olumsuz etkileneceği iddia etmektedirler. Türkiye’nin AB üyeliği konusunu gündemde tutarak iç politikada kendi başarısızlıklarını örtmekte ve kamuoyunun tutumunu istismar etmektedirler. Gerek AB anayasası oylamasında gerekse cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Türkiye’nin AB üyeliği konusunda yoğun tartışmaların yaşanması bunun göstergesidir.

29 Mayıs 2005 tarihinde AB Anayasasının onaylanması için yapılan referandumda Fransızların %54.87’si “hayır”, %45.13’ü ise “evet” oyu kullandı. Anayasaya hayır oyu verenlerin en büyük dayanak noktalarından biri, Anayasanın Türkiye’nin AB’ye üye olmasına imkan³¹ sunmasıdır. Diğer

³⁰ AB Haber, “Le Figaro: Partisi

³¹ Aslında iyi incelenirse, Anayasa Türkiye’nin üyeliğini daha da zorlaştırmaktadır. Anayasanın 58. maddesi AB’nin genişleme sürecinde hem Avrupa Parlamentosu’na hem de ulusal parlamentolara daha fazla yetki ve söz hakkı tanıyor. Ulusal parlamentolar bundan böyle örneğin Türkiye’yle müzakerelerin her safhasında görüş belirtme hakkına sahip olacaklar. Müzakere fasıllarının her biri de tüm üye devletlerin onayıyla kapatılacak. Türkiye karşıtı lobilerin en güçlü oldukları yerler de Avrupa Parlamentosu ve ulusal parlamentolardır. Türk kökenli parlamenterler ile Türkiye’yi destekleyen sivil toplum lobileri Avrupa’da olağanüstü etkisiz olduğundan, anayasanın bu hükmü Ankara için gelecekte çok sorun yaratma potansiyeline sahip olacaktır. Bkz. NTV, “AB Anayasası Türkiye için neden riskli?” <http://www.ntvmsnbc.com/news/325576.asp> E.T: 07.12.2008.

nedenler ise, Anayasanın pazar çıkarlarını sosyal çıkarların önüne alan liberal bir sistemi öngörmesi, savunma alanında AB'yi NATO'ya, dolaylı olarak ABD'ye, bağımlı kılması, Brüksel'e daha fazla yetki verdiği için ulusal egemenliği azaltacağı gibi nedenlerdir.³² Hayır oyunun Türkiye'nin AB üyeliğine etkisi olmayacağı ileri sürülse de o günkü Avrupa basını bu konuda farklı düşüncededir. AFP'nin konuyla ilgili haberine göre, Türkiye'nin AB üyeliği perspektifinin Fransa'da Avrupa Anayasası'na "hayır" taraftarlarının artırmasına neden olmuştur. Ayrıca haberde, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı yeni girişimlerin başlatılması yönünde muhafazakârlardan gelen çağrılara da değinilmiştir. Hıristiyan Sosyal Birlik Partisi'nden (CSU) Michael Glos, Alman Başbakan Gerhard Schröder'i ve Almaya Dışişleri Bakanı'nı Fransa'daki "hayır"ın sorumluları olmakla suçlamıştır. Cumhurbaşkanı Chirac'ı ve AB'yi Türkiye ile müzakerelere başlanması prensibini kabul etmeye iten Schröder ve dışişleri bakanı olduğunu ifade eden Glos, durumun Avrupa dışında olan Türkiye'nin üyeliğine açık bir "hayır" demeyi gerektirdiğini ileri sürmüştür. Glos ayrıca, "Avrupa'yı parçalayabilecek bir süreci" başlatma riski bulunan üyelik müzakerelerinin başlatılmasını engellemek gerekip gerekmediğinin tartışılması gerektiğini de belirtmiştir. Bundestag'daki Hıristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) Meclis Grup Sözcüsü Peter Hintze de Fransa'daki referandum sonuçlarını analizinde Türkiye konusunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmiştir.³³

IPSOS adlı bir araştırma şirketi tarafından 2002 yılında Le Figaro gazetesi için yapılan bir kamuoyu araştırması, Fransız halkının %56'sı³⁴ bir İslam ülkesi olarak gördükleri Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı olduklarını belirtmiştir. Araştırma, Türkiye'nin üyeliğine hayır diyenlerin %40'ı Türkiye'den bir göç dalgası geleceğini düşündüklerini, bunun da istihdam imkânlarını olumsuz etkileyeceği kaygısını taşıdıklarını tespit ederken, %26'sı

³² NTV, "Fransa 'hayır' dedi", <http://www.ntvmsnbc.com/news/325980.asp>, E.T: 11.12.2008.

³³ Dış Basında Türkiye-AB İlişkileri, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/avrupabirligi/2005/05/31x05x05.htm> 31.05.2005, E.T: 26.11.2008.

³⁴ Yukarıda işaret ettiğimiz gibi 2008 yılında bu oran %67'e çıkmıştır. Bu da Türkiye karşıtı parti ve diğer kuruluşlarının ne kadar etkin çalıştıklarını göstermektedir.

Türkiye'nin bir Asya ülkesi olduğunu ve %25'i de halkının Müslüman olduğunu belirttiği sonucunu elde etmiştir. Araştırma bulgularına göre yaklaşık %30'luk bir kesim, dini ve kültürel nedenlerden dolayı Türkiye'nin asla üye olmaması görüşünde olduklarını ifade etmiştir. Fransa Başbakan'ı Jean-Pierre Raffarin Türkiye'nin kültürel kimliğine karşı açık bir duruş sergilemiş ve “İslam ırmağının laikliğin nehir yatağına akmasını mı istiyoruz?” sorusuyla din farkından dolayı Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğunu ima etmiştir.³⁵

Türkiye aleyhinde gelişen bu olumsuz kamuoyu atmosferinde Fransa'da 2007 yılının Mayıs ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde adaylar adeta Türkiye'nin AB üyeliği karşıtlığı üzerinde politikalar izleme yarışına girmişlerdir. “Cumhurbaşkanı olursam Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkacağım” diyen UMP lideri Nicolas Sarkozy, AB içinde kurumsal reformlar gerçekleşene kadar genişlemeye karşı olduğunu söylemiştir. Türkiye'nin Avrupa'lı değil, Asya ülkesi olduğunu iddia eden Sarkozy, “sınırsız genişleme, AB'nin sonu olur şeklinde beyanda bulunmuştur. Sosyalist Parti adayı olan Royal ise, “Türkiye konusunda sürecin açık olduğunu” belirterek zamanı geldiğinde referandumda Fransızların karar vereceğini söylemiştir. Royal Fransızların, müzakerelerin başlamasıyla bu konuda taahhüde girdiğini ve bunun göz ardı edilemeyeceğini ve “kapının Türkiye gibi büyük bir ülkeye ve medeniyete tamamen kapatılamayacağını” kaydetmiştir. Dünyanın istikrarı için Türkiye'nin önemine değinen ve Türklerin büyük bir kültürün temsilcileri olduklarını ve Türkiye'nin laik yapısı olduğunu hatırlatan Royal, Fransa'nın Türkiye'deki laik ve demokratik güçlerin yanında olması gerektiğini belirtmiştir.³⁶ Seçimi Türkiye karşıtı Sarkozy'nin kazanması, Fransızların Türkiye karşıısındaki tutumunu da belirlemiştir.

7 Şubat 2007 tarihinde Toulon kentinde yaptığı bir konuşmada Sarkozy, Türkiye'ye AB üyeliği yerine Akdeniz Birliği üyeliği önerisinde bulunmuştur.³⁷ Sarkozy'nin bu olumsuz Türkiye politikasının temelinde neler yattığına gelince, Türkiye konusu, Sarkozy bakımından Chirac'a karşı muhalefetine

³⁵ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=20979>, 11.12.2002, E.T: 25.12.2008; Küçükcan, a. g. m. (web)

³⁶ AB Haber, “Sarkozy ve Royal'dan Türkiye'ye farklı yaklaşım”, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=17078>, E.T: 26.11.2008.

³⁷ Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği'ne Evet mi? Hayır mı?*, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2008, s. 87.

kullandığı bir argüman olarak ön plana çıkmıştır. Sarkozy, parti içindeki konumunu güçlendirmek ve Chirac'ı zayıflatmak uğruna Türkiye karşıtlığını benimsedi. Sarkozy'nin bu yaklaşımını katılaştırmasına yol açan husus ise Fransa'da AB anayasasının referandumda reddedilmesinin sorumlusu olarak Türkiye'yi görmesidir. Nitekim, Sarkozy'nin AB ile ilgili görüşlerinin mimarı ve Türkiye'ye yanlısı olarak bilinen Michel Barnier, AB'nin anayasa sorununun aşılabilmesi için Türkiye'ye hayır denmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁸

AB'nin hem düşünsel hem de coğrafi bir varlık olduğunu ve Türkiye'nin bu coğrafyada yerinin olmadığını belirten Sarkozy, Fransa ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin zarar görmemesini sağlamak için imtiyazlı ortaklık seçeneği üzerinde ağırlıklı olarak durmaktadır. Çünkü Fransız şirketleri, Türkiye'de en büyük yatırımcı listesinde yer almaktadır. 2002 yılında Türkiye, Türk turizminin dördüncü büyük kaynağı olan Fransa'ya 2,12 milyar dolar değerinde mal ihracatında bulunurken, bu ülkeden 1,76 milyar dolar ithalat yapmıştır. AB Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso, Türkiye ile yapılan üyelik müzakerelerinin üye devletler tarafından oybirliğiyle alınan kararın gereği olarak sürdürüldüğünü, bunun değişmesini isteyen üye devletlerin bunun sonuçlarını da kabul edeceklerini ve müzakerelerin sonuna kadar kesin karar vermemeleri gerektiğini belirterek Sarkozy'nin önerisine katılmadığını ifade etmiştir.³⁹

Fransız kamuoyu araştırma şirketi IFOP tarafından 2008 yılında yapılan kamuoyu yoklamasına göre, Fransızların %80'i Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaktadır. AB içinde Türkiye'ye karşı en olumsuz yaklaşan ülke Fransa olmuştur.⁴⁰ 2004 yılında Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkanların oranı %75 seviyesinde olmuştur.⁴¹ Beş puanlık artış hem iktidar hem muhalefet partilerinin Türkiye karşıtı yoğun söylemlerinden kaynaklanmaktadır.

³⁸ Sinan Ülgen, "Sarkozy tehlikesi ve Türk siyaseti", 12.05.2007, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=17223>, E.T: 26.11.2008.

³⁹ EurActiv, "EU-Turkey relations", s. 5. http://jsis.washington.edu/euc/brussels/04_3%20EurActiv_EU-Turkey%20relations.pdf, E.T: 29.11.2008.

⁴⁰ Euroactiv, Fransızların yüzde 80'i Türkiye'nin AB üyeliğine karşı, 10.09.2008, www.euractiv.com.tr/, E.T.: 01.12.2008.

⁴¹ Efeğil, a. g. e., s. 205.

Fransa'nın bu yaklaşımı, AB'nin bütünlüğü ve geleceği bakımından da riskler taşıyor. Çünkü AB tarihinde ilk defa, en üst düzeyde karara bağlanmış bir yükümlülüğü ihlal edecektir. Oysaki AB'nin bugüne kadarki ilerlemesi genellikle ahde vefa ilkesine bağlılığı sayesinde oldu. AB düzeyinde alınan siyasi kararlara üye ülkeler hep saygı göstermişler. İtirazları olduğunda bunu, karar alınmadan dile getirmişlerdir. AB'nin Türkiye konusunda Fransa nedeniyle geri adım atması, AB'nin uluslararası sahnede güvenilir bir aktör olarak rol oynamasını tehlikeye sokacaktır. Sinan Ülgen, Sarkozy'nin Türkiye politikasının AB'nin birçok açıdan yara almasına neden olabileceğini, AB'inden Sarkozy ve Fransa'ya birçok itirazın yükseleceğini, Türkiye'nin bu beklenen krizin yönetiminde dikkate alınması gerektiğini ve asıl savaşın AB içindeki Türkiye müttefikleri ile karşıtları arasında geçeceğini ileri sürmektedir.⁴² Bu durumun farkında olanlardan biri olan eski başbakan Dominique de Villepin, ülkesinde Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik bazı siyasi girişim ve polemikler olabileceğini, bu sürecin içinde kutuplaşmaktan kaçınmak gerektiğini, ortaya ilerleme iradesinin konulması gerektiğini, Türkiye'nin kendisini modernleşme ve reform sürecine adanmış olduğunu, bu kararlılığın önemli olduğunu ve ancak bu durumda hem AB hem de Türkiye'nin kazanacağını açıklamıştır.⁴³

Buna rağmen 2008 yılında Türkiye karşıtı politikaları ısrarla devam ettiren Sarkozy yönetimindeki Fransa, Türkiye ile müzakere sürecini engellemeye çalıştı. Müzakere Çerçeve Belgesi'ndeki başlıklardan bir müzakere başlığının açılabilmesi için AB, Türkiye'nin ilgili standartları yerine getirip getirmediğini tespit etmektedir. 17. müzakere başlığında (para ve ekonomi politikası) ve 26. müzakere başlığında (eğitim ve kültür) bu durum söz konusudur. Buna rağmen 17. müzakere başlığı, Sarkozy'nin engellemesi nedeniyle açılmıyor. Sarkozy bu müzakere başlığına, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik bir ön karar niteliği taşıması nedeniyle karşı çıkıyor. Bunun yanı sıra Fransa dört müzakere başlığını daha engelliyor. Türkiye, toplam 12 müzakere başlığının bloke edilmesine rağmen, adım adım AB müktesebatını yürürlüğe sokuyor. Türkiye'nin, Fransa'nın bu girişimlerini boşa çı-

⁴² Ülgen, a. g. m. (web)

⁴³ EurActiv "De Villepin: 'Fransa Türkiye karşı sorumlu davranır'", 15.05.2008.

<http://www.euractiv.com.tr/ab-ve-turkiye/article/de-villepin-fransa-turkiye-karsi-sorumlu-davranir>, E.T.30.11.2008.

karması için reformlardan vazgeçmemesi ve Fransa'nın eline koz vermemesi gerektiği AB bürokratları tarafından dile getirilmektedir.⁴⁴

Sarkozy, Fransız kamuoyunun desteğiyle Türkiye karşıtı politikasını somut adımlarla yürürlüğe sokmuştur. Türkiye ile AB arasındaki en yüksek karar organı olan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısı öncesinde Fransa'nın girişimiyle "katılım" kelimesi AB ortak tutum belgesinden çıkartılmıştır. 27 Mayıs 2008 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısı öncesinde yapılan AB Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) toplantısında Fransa'nın daimi temsilcisi, Türkiye ile müzakerelerin açık uçlu olduğunu hatırlatarak Türkiye'ye bu aşamada tam üyelik için garanti veremeyeceklerini ifade eden Fransız temsilci, "AB Ortak Tutumu" belgesindeki tüm katılım ifadelerinin çıkarılmasını sağlamıştır. Türkiye'nin tepkisini azaltmak amacıyla, bu belgeye Türkiye'nin tam üyelik için çalışmaya devam etmesi gerektiğini ve müzakereci ülke olan Türkiye'ye ayrımcılık yapılmayacağını içeren bir paragraf eklenmiştir.⁴⁵ Bu belgenin Müzakere Çerçeve Belgesi karşısında hukuksal bir ağırlığı olmasa da Fransa'nın Türkiye konusundaki AB politikasını kendi hedefi doğrultusunda yönlendirmesi açısından önemli siyasi bir belge niteliğini taşımaktadır. Söz konusu belgeden "katılım" ifadesinin Fransa'nın ısrarı ile çıkarılması, Ankara'da rahatsızlık yaratmıştır. İtirazını resmen kayda geçiren Türkiye'nin bu konudaki rahatsızlığını, Fransa ile son dönemde sıkılaştırılan ikili temaslarda dile getirmesi beklenmektedir. Sarkozy, bir yandan Türkiye'yi AB'den dışlarken, diğer yandan Fransa'yı yeniden NATO'nun etkili bir üyesi yapmaya çalışmakta ve Akdeniz Birliği projesiyle bölgede Fransa'yı söz sahibi yapmayı planlamaktadır.⁴⁶

Fransa'da Türkiye'nin AB üyeliğini yokuşa sürmek için çaba sarf edilen bir diğer alan da Türkiye'nin AB üyeliğinin referanduma sunulmasıdır. "5.

⁴⁴ AB Haber, "AB bürokratu: Her şeye rağmen Türkiye ile müzakereler sürüyor", 16.07.2008, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=22678>, E.T: 05.12.2008.

⁴⁵ AB Haber, "Sarkozy, AB ortak tutum belgesinden 'katılım' kelimesini çıkarttı", 22.05.2008, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=22037>, E.T: 05.12.2008.

⁴⁶ AB Haber, Erdoğan, Sarkozy'i boykot etmeli mi?, 17.05.2008, <http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=878>, E.T: 08.12.2008.; AB Haber "Fransa'nın AB'deki tavrı Ankara'da rahatsızlık yarattı", 15-05-2008, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=21956> E.T: 08.12.2008.

Cumhuriyet Kurumlarında Modernleşme” başlığındaki toplam 35 maddeden oluşan anayasal değişiklik tasarısı, AB’ye yeni üye olacak devletlerin Fransa tarafından onaylanmasıyla ilgili yapılacak işlemlerin düzenlenmesini de içermektedir. Tasarının Fransız hükümetince benimsenen ilk şeklinde, AB’ye yeni katılımlarla ilgili onay işlemlerinde parlamento onayı veya referandum arasında tercihi o günün cumhurbaşkanı yapıyor. Yani cumhurbaşkanı gerekli görürse referanduma gidiyordu. Ancak Fransız Ulusal Meclisi’nin Yasal İşler Komisyonu’nun, 14 Mayıs 2008 tarihinde aldığı bir kararla nüfusu, AB ülkelerinin toplam nüfusunun %5’inden fazla olan ülkeler için referandum şartını koruyan bir formül benimsendi. Komisyon Başkanı Jean-Luc Warsmann’in önerisi olarak metne konan bu %5 kuralı, Türkiye’nin AB üyeliğine muhalif olan milletvekillerinin şiddetli baskısı üzerine taslağa girmiş oldu. Komisyon tarafından “genel kural” kabul edilmekle birlikte, pratikte sadece Türkiye için geçerli bir istisna hükmü metne eklenmiş oldu. Bu da, AB’ye yeni katılımların onayını otomatik olarak referanduma sunma zorunluluğunu Fransız Anayasası’ndan çıkarma girişimine ağır bir darbe anlamına geliyor.⁴⁷

Bu değişiklik, Türkiye’nin üyeliği söz konusu olduğu zaman referanduma gidileceğini, diğer devletlerin üyeliği durumunda ise parlamentonun onayının yeterli olabileceği imkanı tanımaktadır. Söz konusu anayasa değişikliği yasa taslağı Fransa Senatosu tarafından kabul edilmiştir. Değişiklik, parlamento ve senato üyelerinin beşte üçünün talep etmesi halinde cumhurbaşkanının halk oylamasından vazgeçip onaylamayı parlamentoda gerçekleştirmesine olanak tanıyor. Bu durumda parlamento ve senatodaki çoğunluğun düşüncesi önemli görünmektedir. Diğer taraftan cumhurbaşkanının tutumu ve parlamento ile senatodaki taraftarlarının yaklaşımı da etkili olmaktadır. Yeni yasanın olumlu yanı, Fransız siyasetçilerin çoğunluğunun Türkiye’nin üyeliğini desteklemesi durumunda kararı kamuoyuna rağmen alabilecek gücü ellerine almış olmalarıdır. Türkiye’nin üyelik tarihi yaklaştığında AB’nin Türkiye’ye ne kadar destek vereceğini ve Fransa’nın yaklaşımının ne yönde olacağını bugünden kestirmek zor görünüyor.⁴⁸

⁴⁷ Erhan Akdemir, “Fransa engeli oyalıyor”, 09.06.2008,

<http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=1040> E.T: 05.12.2008.

⁴⁸ Deniz Altınbaş, “Fransız Anayasası’nda Türkiye Konusunda Yapılan Değişiklik”,

23.07.2008, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?kat1=2&ID=2365>, E.T: 11.12.2008.

Türkiye karşıtı politikalar esas olarak hem Fransa'ya ve AB'ye hem de Türkiye'ye zarar vermekte ve ikili ilişkilerin temel taşı olan ekonomik ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır. Türkiye'de iş imkanı elde eden Renault ve Carrefour gibi şirketler elbette kapanmayacak, ancak bu durum ileride yapılacak anlaşmaları etkileyecektir. Örneğin Areva, GDF ve silah üreticisi firmaların Türk kamu sektöründeki ihaleleri kazanma ihtimalleri oldukça düşük olacaktır. Başka sektörlerde ise Fransızların gizlenmesi, başka ülkelerle ortaklık kurması veya yan sanayilere kayması gerekecektir. Özel sektör de bu ilgisizlikten etkilenip Fransa'nın rakiplerine yönelebilecektir. Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunlar bazı rahatsızlıklar doğurmakta ve Türkiye'ye karşı sert çıkışlarını artıran Fransa üzerinde toplanmasına neden olmaktadır. Ankara ile “katılım müzakerelerinin” yerine “hükümetler arası müzakerelerden” söz edilmesi gibi talepler Türkiye'nin zararına yol açabilecektir.⁴⁹

Sarkozy liderliğindeki Fransa'nın ısrarlı ve anlamsız Türkiye karşıtı politikası, en fazla Türkiye'de yatırım yapan Fransız şirketlerini olumsuz etkilemektedir. “Fransızlar, diplomatik ilişkilerdeki soğumanın faturasını ödüyorlar” ifadesini kullanan Le Figaro haberinde, Fransız patronları örgütü Medef Başkanı Laurence Parisot'un Brüksel'de Türk şirketlerine yaptığı “Fransız şirketlerini dışlamayın” çağrısına işaret edilmiştir. Asya'dan Avrupa'ya gaz nakliyle ilgili Nabucco projesi dosyasına yakın bir kaynağa dayanarak Ankara'nın “uyarı yapmak konusunda net bir irade gösterdiği” görüşünü dile getiren gazete, Türkiye'deki Fransız Ticaret Odası Başkanı Ives-Marie Laouenan'ın “Çok uzun bir süreden beri hiçbir Fransız şirketi Türkiye'de doğrudan bir ihale kazanmadı” sözlerine de yer vermiştir. Fransız ürünlerinin Türkiye'deki satışında da azalma olduğunu kaydeden gazete, önceki dönemlerde yılda %10 olarak artış gösteren Fransa ihracatı, 2007 yılında artmadığını bu boşluğun yerini Almanya ve İtalya'nın doldurduğunu belirtmiştir.⁵⁰

Türkiye ile ekonomik ilişkilerin kötüye gitmesi ve bundan Fransız şirketlerinin zarar görmeleri üzerine, Fransızlar Türkiye'ye yönelik yumuşama

⁴⁹ Marc Bernardin, “Fransa ve Türkiye... İki Taraf da Kaybediyor”, 09.03.2008, <http://www.abhaber.com/ozelhaber.php?id=305> , E.T: 27.11.2008.

⁵⁰ AB Haber, “Le Figaro:Fransa Türkiye'de zemin kaybediyor”,15.02.2008, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=20960>, E.T: 27.11.2008.

sinyalleri vermeye başladılar. Bunun önemli göstergesi 2001 yılında Fransa parlamentosu tarafından “Ermeni Soykırımının tanınması” kararı alındıktan sonra, Ermeni soykırımını inkâr edenlerin cezalandırılmasını öngören yasa tasarısının yasalaşması için Senato gündemine alınmasından vazgeçilmesi- dir. Hatırlanacağı gibi, 2006 yılında Türk kamuoyu tarafından önemli tepki gösterilen söz konusu yasa tasarısı, mecliste az sayıda milletvekilinin katılımı ve oy çokluğuyla kabul edilmişti.⁵¹

5. Fransız Kamuoyunun Türkiye’ye Yönelik Olumsuz Tutumlarının Nedenleri ve Bu Tutumları Etkileyen Faktörler

Fransa’da Türkiye’nin AB üyeliğine karşı çıkanların çeşitli gerekçeleri bulunmaktadır. Bunlardan önemli bir kısmı siyasal, ekonomik ve stratejik hesaplardan kaynaklanmaktadır. Türkiye gibi önemli bir nüfus ağırlığına sahip bir aktörün AB’ye katılmasıyla birlikte Avrupa yürütme gücünde tıkanıklık doğmasından endişe edilmektedir. Fransız Maliye Bakanlığının yayınladığı “Economie et Prévision” (Ekonomi ve Tahmin) adlı dergide yayımlanan bir yazıya göre, müstakbel AB Anayasasının öngördüğü AB Bakanlar Kurulu bünyesindeki oylama sisteminde bu nüfus şoku, Ankara’nın “önemli ölçüde ağır basacağı siyasi bir dengeyle” Avrupa karşısına çıkacaktır. Yazıyı kaleme alan Frédéric Bobay’ın sunduğu araştırmalara göre, Türkiye “kararların % 75,6’sının önünü tıkayabilecek konumda olacak iken Fransa sadece % 55,7’sini tıkayabilecek konumda olacaktır.” Avrupa Parlamentosu’nda yer alacak Türk milletvekili sayısının büyüklüğü de uzmanları endişelendiriyor. Fransız kamuoyu ise daha ziyade, bugün zaten büyük bir göç baskısı altındaki Avrupa ülkelerine Türk işçilerinin akın etmesinden endişe ediyor.⁵²

Gerçekten Fransa, Avrupa’da etkinliğinin ve liderliğinin azalmasına yol açabilecek herhangi bir yapılanmaya karşı çıkmaktadır. De Gaulle’un İngiltere üyeliğine karşı çıkması bu anlamda değerlendirilebilir. Fransa bu liderliğini ve etkinliğini AB’nin en büyük ve en güçlü ülkesi Almanya ile paylaşmaktadır.

⁵¹ Net Haber, “Fransa: Tarih Hakkında Yasa Çıkamaz”, 03.12.2008, <http://www.nethabercilik.com/haber/fransa-tarih-hakkinda-yasa-cikmaz.htm>, E.T: 12.12.2008.

⁵² AB Haber, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=2364> (Le Figaro Gazetesi’den-Laure Mandeville’den aktarılmıştır.) E.T: 24.11.2008.

Mevcut potansiyeli ile hiç de sıradan bir üye olmayacağı açık olan Türkiye'nin de bu paylaşımına girebilecek olması, Fransa'nın pek de arzuladığı bir şey değildir. Hatta her fırsatta Türkiye'nin üyeliğine tam destek veren Almanya ile Türkiye'nin sıcak görüntüsü de Fransa'yı fazlasıyla rahatsız etmeye yetmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında konunun bu boyutu ayrı bir öneme sahiptir.⁵³ Girmesi durumunda büyüklüğü ile AB içindeki tüm dengeleri bozabilecek ve başköşeye oturacak olan Türkiye, bir askeri yapılanma söz konusu olduğunda bunu daha büyük bir oranda yapabilecektir. Bu ise hem Fransa'nın üstlendiği tarihsel misyonla hem de oluşmasını istediği yapı ile çelişmektedir. Doğu ülkeleriyle ilişkisi bulunan Fransa için Türkiye'nin medeniyetler arasında köprü olma özelliği fazla bir anlam ifade edip etmediği tartışmalıdır.⁵⁴

Kültürlerarası diyalog bağlamında gerek dinsel gerekse sosyal ve ekonomik yakınlaşmanın sağlanması Fransa'yı Doğuyla ilişkisinde daha avantajlı hale getirecektir. Bunu da aynı laik ve üniter devlet anlayışına sahip olan Türkiye'nin gerçekleştireceğine şüphe yoktur. Tutumların olumsuz olmasında etkili olan ve ağırlıkta görülen faktör, kültürel farklılık konusudur. Fransa'da sayıları 5 milyonu aşan Müslüman Kuzey Afrikalı göçmenler Fransa'da günah keçisi ilan edilmekte ve önyargıları beslemektedir. Türkiye de payına düşeni almaktadır. Genel olarak bakıldığında AB'nin Müslüman nüfusu 15 milyonu aşmış olup artmaya devam etmektedir.⁵⁵ Ekonomik belirsizliklerin şiddetli bir şekilde yaşandığı Fransa'da bu durumdan en fazla zarar gören toplum kesimi Müslümanlardır. Bu kesimlerin aşağılanması, toplumun geneliyle entegrasyonu engellemektedir. Fransa Müslümanlarının içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik durum, entegrasyon konusunda son elli yıldır üretilen bütün politikaların başarılı olmadığını göstermektedir. Fransız bütünlüşme modelinin cumhuriyetçi ve laik temelde ülkedeki farklılıkları eşitleyeceği ve eriteceği düşüncesinin sonuç vermemesinin nedeni, Fransa'da Müslümanların bu en-

⁵³ Halil Bilecen, "Fransa Türkiye'ye 'Hayır' Diyebilir mi?",

<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=111>, E.T: 04.12.2008.

⁵⁴ Osman Karatay, "Francia Jeokültüründen Fransız Kültürüne Tarihin Belleği Yada Avrupa'nın Frenk Rengi", *Türkiye-AB İlişkileri*, derleyenler: Ertan Efegil ve M. Seyfettin Erol, Orion yayınevi, Ankara, 2007, s. 159.

⁵⁵ Nilgün Gülcan, "Fransa'da 'Hayır' Kararı, İngiltere ve Türkiye", <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=287>, E.T: 29.11.2008.

tegrasyon ve eşitleme sürecine hiçbir zaman ciddi bir şekilde dahil edilmediğinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, Fransa toplumunun veya cumhuriyetçi elitinin, kendi içinde Mağripli Müslüman'ı gibi Türkiye'yi de AB'de görmek istemediği yönündeki düşüncelerin oluşmasına yol açmaktadır.⁵⁶

Türkiye hakkında yanlış bilgi, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı tutumların temel nedenleri arasında önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin ekonomik yapısı ve siyasi dengeleri gibi konular bilinse de Türkiye'de din, Avrupalıların yeterince bilmediği hatta birçok yönden yanlış yargılara neden olan bilinmezlerin başında geliyor. Müslüman olmakla birlikte halkın büyük çoğunluğunun modern değerleri benimsediği gerçeğinin başta Fransa tarafından önemsenmesi gerekir. Türkiye'nin tam üyeliğe kabulü durumunda, Avrupa'daki mevcut din-devlet ilişkisi yanında AB kimliğine yeni kültürel ve dini bir kimlik daha katılacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin sahip olduğu birikim ve İslam kültürü ile Avrupa'ya farklı bir geleneğin de taşınacağı⁵⁷ ve AB'nin laik yapısına daha fazla katkı sağlayacağı göz önüne alınmalıdır.

Bununla birlikte, bilerek veya bilmeyerek yapılan değerlendirmeler kamuoyunu, telafisi güç hatalı bilgilerle yanıltabilmektedir. Nitekim Oliver Roy, 2013 yılında Fransa'da Müslümanların oranının yaklaşık %50 olacağını belirtmektedir. Bu oran abartılı gibi gözükse de, yüzyılın sonuna kadar ülkedeki Müslüman nüfusun hiç de azımsanmayacak sayılara ulaşacağı beklenmektedir. Aslında bu konu Avrupa'nın genelinde de son yıllarda yoğun olarak tartışılmaktadır. Yakın zamanlarda, Fransız Başbakan Jean-Pierre Raffarin'nin, Avrupa'nın İslam nehrinin laiklik yatağında akmasını isteyip istemediğini sorgulaması da kaygıların içeriden göstergesidir.⁵⁸ Hâlbuki Türklerin İslam anlayışı ve geleneğinin diğer Müslüman toplumlardan farklı olarak geliştiğinin farkında olunması gerekmektedir. Osmanlı'nın yönetiminde her ne kadar dini etkenler bulunmaktaysa da monarşik yönetim, kamusal alanda din kurallarından ayrı hareket ederek laik bir sistem çerçevesinde hareket etmiştir. Ağırlıklı olarak özel hukukta din kurallarına

⁵⁶ Cengiz Aktar, "Fransa, Müslümanlar, Türkiye ve AB", 08.11.2005, <http://haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Newsid=63956&Categoryid=4&wid=121>
E.T: 29.11.2008.

⁵⁷ Küçükcan, a. g. m. (web)

⁵⁸ Bilecen, a.g.m. (Bernard Lewis'la ilgili iddia 28.07.2004'tarihli Die Welt'e dayanmaktadır).

uyulması konusunda din bilginlerinin kontrolü sağlanmasına müsaade edilmiştir. Bu sistem batılılaşma çabalarını da kolaylaştırmış ve Osmanlı devletinden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik sistemini uygulamasının zeminini de hazırlamıştır.⁵⁹ Türk toplumunda her ne kadar muhafazakar eğilimler olabilmekteyse de genel anlayış laiklikten kopmamaktır. Bu ortamda etnik ve dini grupları entegre edemeyen bir Avrupa, ilerde sorunlarla karşı karşıya kalacağını kestirmek güç değildir. İrkçi bir yolun ilk kilometre taşı olarak değerlendirilen Fransa'daki AB Anayasasına hayır oyları bu çerçevede ortaya çıkmıştır. Entegrasyonu sağlayarak ırkçı yaklaşımları bertaraf edecek ülke ise Türkiye'dir. Buna rağmen AB, Türkiye'den vazgeçecek ise hem AB için hem Türkiye için ilerde telafisi güç sorunlar ortaya çıkabilir.⁶⁰

Esasen Fransız halkı Türk kimliğini, Fransa'da yaşayan Müslümanların imajından hareket ederek kurgulamaktadır. O halde Fransızların kafasındaki Müslüman imajı nedir sorusuna cevap bulmak zorundayız. Fransa, Avrupa'da en fazla Müslüman (resmi kayıtlara göre 6 milyon, toplam nüfusun %10'u) azınlığın yaşadığı ülkedir. Bu Müslüman nüfusun büyük çoğunluğu Arap kökenlidir. Müslümanların çoğu Fransa'nın eski sömürgesi olan Cezayir, Fas, Tunus gibi Kuzey Afrika ülkeleri; Lübnan gibi Ortadoğu ülkeleri; Fildişi, Senegal, Nijer ve Gana gibi Batı Afrika ülkelerinden gelen kişilerden oluşmaktadır. Bu insanlar Fransa'ya gelirken, sömürge döneminde Fransızların kendilerine yaptıkları işkence ve kötü muameleler sonucu oluşan kin ve nefret duygularını da beraberlerinde getirmektedirler.

Fransa'da yaşayan Türklerin, Türkiye lehinde kamuoyunu etkileme yeteneklerinin olmaması ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Fransa'da yaşayan 400 bin civarındaki Türk nüfusun oynadığı rol zayıf, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda yapılan tartışmalarda herhangi etkinlikleri bulunmamaktadır. Bunlar, diğer göçmenlere oranla Fransız toplumuyla daha az bütünleşmişlerdir. Bunların küçük topluluklar halinde yaşamaları ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olmaları Fransız toplumundan tecrit olmalarına neden ol-

⁵⁹ Wendy Asbeek Brusse and Jan Schoonenboom, "The European Union, Religion and Turkish Islam", *Turkey and the EU Enlargement*, edited by Richard T. Griffiths and Durmuş Özdemir, İstanbul Bilgi University Press, İstanbul, 2004, s. 77-78.

⁶⁰ Gülcan, a.g.m. (web)

muştur.⁶¹ Bunların %60'ı otuz yaşın altında olan ciddi anlamda genç bir potansiyel oluşturmaktadır. Bizdeki gibi yabancı sermaye olarak kabul edilebilecek Türklere ait güçlü kurum ve şirketlerin oranı %1'dir. Üniversiteye devam eden öğrencilerin oranı ise %7 gibi çok küçük bir orandan oluşmaktadır. Gecikmeyle son beş yıl içinde ilk kez Türk avukat, doktor, gazeteci ve muhabirler yetişmiştir. Türk göçmenler, yabancılar içinde en uyumlu, şiddet eylemlerinden ve hırsızlık gibi adi vakalardan en uzak olan bir toplum olarak kabul edilmektedirler.⁶² Son yıllarda kendilerini Fransalı Müslüman Türkler olarak nitelendirerek hem Batılı hayat tarzını benimsemekte hem de kendi kimliklerini sürdürmek istemektedirler. İslam'ın Hıristiyan Batıya herhangi bir tehdidin olamayacağını, iki dinin mensuplarının adalet ve hakkaniyet çerçevesinde toplumsal ve siyasal açıdan bütünleşebileceklerini belirtmektedirler.⁶³ Entegrasyona hizmet etmeleri bakımından bu grupların etkinliklerinin artırılması hem Türkiye tarafından hem de Fransa tarafından bu yöndeki çabalarının desteklenmesine bağlıdır.

6. Öneriler ve Sonuç

Fransa'nın Türkiye tartışmasındaki duruşu, büyük ölçüde Türkiye'nin Fransa halkına ve Fransız politikacılarına ne sunacağına bağlıdır. En azından Türkiye'nin imajının Türk-Fransız ilişkilerinin geleceğini baltalayacak şekilde sapsmış olmaması ve olumsuz önyargıların aşılması çok önemlidir. Bu anlamda sorunlara doğru çözümlerin bulunmasına katkıda bulunabilmek için Fransa'nın tavrını doğru anlamak gerekir.⁶⁴ Fransızlar daha fazla öğrenmeye ve daha gelişmiş düşünceler üretmeye hazırdırlar. Türkiye için zamanı geçmiş ve geçersiz düşünce kalıpları içinde sıkışıp kalmak önemli bir risk oluşturmaktadır. Fransa'nın kendisiyle Türkiye'yi sadece bir ayna gibi alarak tartıştığı kabul edilirse, Fransız-Türk diyalogunun sadece Türki-

⁶¹ EDAM Report, "The Franco-Turkish Relationship in Turmoil", January 2007, s. VII.

⁶² Hasan Yavuz, "Fransa'da Sarkozy Dönemi ve AB-Türkiye İlişkileri", 14.05.2007, www.setav.org, E.T: 20.12.2008.

⁶³ Ayhan Kaya, "Recoding Europeans: A Comparative Study on German Turks and French Turks", *Turkey and the EU Enlargement*, Richard T. Griffiths and Durmuş Özdemir (der.), İstanbul Bilgi University Press, İstanbul, 2004, s. 65.

⁶⁴ EDAM, Raporun Türkçe özeti, s. 4.

ye'yle ilgili konularla sınırlı bırakılmaması beklenmelidir. Toplumlar arasında daha sık temas ve fikir alışverişi gerçekleşirse, Fransızların Türkiye algılamasının daha doğru ve gerçek olması mümkündür.⁶⁵

Türkiye'nin doğru ve gerçek bir şekilde tanınması durumunda Fransız kamuoyunun Türkiye algısı değişecektir. Nitekim kültürlerin çatışması ve kamuoyunun yönlendirmesiyle Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan Sarkozy bile tutumunda değişiklik yapmıştır. Yeni Fransız dış politikasını şekillendirirken varsaydığı ve aşmaya çalıştığı İslam-Batı çatışması kapsamında Türkiye'yi AB'den dışlayan bir politikanın pek de yapıcı olmadığını kavramış olması da etkili olmuştur. Demokratik, laik ve ekonomik olarak kalkınmakta olan bir Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmak şüphesiz kolay olmayacaktır. Fakat bu, tamamen Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda AB süreci ve bu süreçle ilişkili reformları uygulamadaki kararlılığına bağlıdır. Türkiye, Fransa ile ekonomik ve politik ilişkilerini derinleştirdiği sürece ve Türkiye'nin AB ve Fransa ile ekonomik çıkarları, bir bakıma bağımlılığı arttıkça üyelik süreci konusunda umutlu gelişmelerin yolunu açacaktır. Sarkozy'nin 27 Ağustos 2007 tarihli konuşmasında tam üyelikle sonuçlanmayan ortaklık ilişkilerini güçlendirmek şartıyla Fransa'nın önümüzdeki dönemde AB ile Türkiye arasındaki müzakerelerde yeni başlıkların açılmasına karşı çıkmayacağı⁶⁶ ileri sürmesi önemli aşama olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'ye hemen her konuda muhalif olan Fransız kamuoyunun Türkiye algısını değiştirmek için getirilen önerilerinden biri de Fransız imaj ve itibar danışmanlığı şirketi Publicis Consultants'ın CEO'su Eric Giuily tarafından dile getirilmiştir. Büyük Türk kulüplerinde Fransız futbolcuların oynamasının çok yararlı olacağını belirten Giuily, Türk hükümetine uzun dönemli, sistematik bir programın gerektiğini, futbolun Türkiye hakkında farkındalık yaratmak için işe yaradığını vurgulamaktadır. Bunun da Fransız kamuoyuna Türkiye'nin iyi futbolcular alacak parayı verebilecek standarda ulaştığını göstereceğini ve Türkiye imajını düzeltmesinin bir yolunun olabileceğini belirtmektedir. Giuily, AB'nin Türkiye'yi istememesinde ekono-

⁶⁵ Aynı yer, s. 7.

⁶⁶ Joost Lagendijk, "İyi haber, Sarkozy yumuşuyor!", 20.09.2007, <http://www.zaman.com.tr/> E.T: 29.11.2008.

mik faktörlerden çok politik ve kültürel faktörlerin bulunduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle iletişiminin "Türkiye çok güzel" afişlerinin bastırılmasıyla olmayacağını belirten Giuily, Türkiye'nin bunu değiştirmesi gerektiğini ifade etmektedir. Adım adım bilgi akışı sağlayarak "Türkiye düşündüğünüz gibi değil, Türkiye değişiyor" mesajı vermelidir. Fransızların Türkiye'nin AB'ye üye olmasına karşı olmasının garip karşılanmaması gerektiğini belirterek Fransızların AB'nin tamamına karşı olduğunu da unutmayın diyerek hatırlatmada bulunmuştur. Fransa Parlamentosu'ndan geçen, ancak onay sürecini bekleyen Ermeni soykırımı yasasının büyük bir hata olduğunu söyleyen Giuily, "yasaların rolü geçmişte ne olduğunu değil, gelecekte ne olacağını belirlemektir" diyerek geçmişte yapılanların iyi veya kötü olduğuna yasaların veya parlamentoların karar veremeyeceğini belirtmiştir.⁶⁷ Yasayla bir şeyin iyi veya kötü olduğunu belirlemek, demokratik tartışma ortamını yok ettiği gibi doğru ve gerçek bilgilerin ortaya çıkmasını engelleyerek ulusların birbirine karşı beslediği kötü imajın da ortadan kalkmasını önler. Bu durum, telafisi güç toplumlar arası sorunlara ve bütünleşme umudunun ortadan kalkmasına yol açabilir.

Fransızların Türk algısını değiştirebilecek önemli etkenlerden diğeri de hem Türk kamuoyunun hem de Türk karar vericilerinin Fransız kamuoyunun yaklaşımına tepkisel değil, daha makul ve öz eleştiri yaparak yaklaşmasıdır. Her bir tarafın kendi doğrularında ısrar etmesi, doğru ve yanlışın ortaya çıkmasını önler. Çünkü bir tarafın nerede hata yaptığını araştırması durumunda, diğer tarafın da kendi hatasını araştırmasına neden olacağından karşılıklı diyalog ve anlayış paralel olarak gelişecektir. AB üyeliğine karşı olumsuz tavırın gelişmesini önlemek ve Fransa'daki olumsuz Türk algısını değiştirmek için hem kültürel hem de sosyal açıdan toplumlararası yakınlaşmayı sağlayıcı ve tanıtıcı faaliyetlere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Türk sivil toplum kuruluşlarına bu anlamda önemli görevler düşmektedir. Nitekim yukarıda da işaret edildiği gibi Müzakere Çerçeve Belgesi'nin oluşturduğu kurumsal atmosferden yararlanılarak sosyal ve sivil toplum diyalogunu ilerletmek, karşılıklı anlayışı önemli bir aşamaya getirecek ve toplumlararası yakınlaşmayı

⁶⁷ Net Haber, <http://www.nethaber.com/Ekonomi/6947/Fransiz-kamuoyunun-Turkiye-algisini-degistirmek-icin-buyuk> E.T: 01.12.2008.

sağlayacaktır. İki ÷lke arasında ticareti hareketliliğin yanında insan hareketliliğine verilecek önem, bu sorunu çözmenin önemli parçasını oluşturacaktır. Her iki ÷lkede de bunu harekete geçirebilecek potansiyel mevcuttur.

Abstract: Examining the progress of Turkey's accession to the European Union (EU), this study researches attitudes and approaches of the EU public opinion against Turkey in general. From this perspective, the study investigates attitudes of French decision makers and French public opinion toward Turkey's accession to the EU, and reasons and effective factors of these attitudes. The solution of the problems caused by negative attitudes of public opinion is proposed together with evaluating them respectively.

Key terms: Public Opinion, Attitude, EU Accession, Opposition to Turkey